

letos ljudstvo šteló, pozvé tudi národnost prebivalcev vsacega kraja in naj za to posebno rubriko vmésti z naslovom: „rodovinski jezik“ (Familiensprache). Namesti te besede je ministerstvo stavilo v to rubriko naslov: „družni jezik“ (Umgangssprache). Kolikor se po jeziku, s katerim rodovina med seboj občuje, sklepati more na narodnost vsacega posameznega človeka, bo tedaj po tem takem novo številenje kazalo različnost národov v Avstriji. Naj bi se tedaj v to rubriko vpisal vselej jezik tak, ki ga rodovina govori med seboj, da nemčurska ali lahonska birokracija v slovenskih deželah ne bi kazila resnice. Zato pozor župani in župniki! — Pa še druge rubrike se nahajajo v novem številniku, namreč: „znanje branja in pisanja“, — „telesne in duševne hibe“: „slepi, gluhi, mutci, blazni, bebcí“. — S številjenjem ljudstva je združeno tudi številenje koristne domače živine. Tudi tu se nam potrebno zdi opomniti, naj gospodarji ne zatajijo resnice, koliko imajo kónj, krav, ovác itd. boječi se višjega davka, kajti v tem številjenji ne gré za davek, ampak le zato, da se vé, koliko živine je v deželi in se potem dežela z deželo primerjati more. Na kratko rečeno: tû gre za statistiko ljudstva in živalstva.

* *Koliko sladkorja povžije vsak človek leto in dan v različnih deželah.* Največ sladkorja (čukra) povžije Anglež, in sicer na leto 29 kilo, — severni Amerikanec 17 kilo, — Francoz 7 kilo, — Nemec 6 kilo, — Avstrijanec 5 kilo, — Italijan in Rus 3 kilo, — najmanj pa Turek, ki sladkorja ne potrebuje več, nego 1 kilo leto in dan.

Naši dopisi.

Iz Vipave 1. sept. (*Slavnostno praznovanje 50letnice Nj. veličanstva cesarja Franc Josipa I.*) bo pri nas v Vipavi 8. dne t. m., to je, na malega Šmarna dan.

Program slavnosti je sledeči:

I. Slovesna sv. maša v Logu pri Vipavi ob 10. uridopoldne, pri kateri poje zbor 40 izvrstnih Skedenjskih pevcev slavno znano Riccijevo latinsko mašo.

II. Velika kmetijska tombola v Vipavi osnovana od vipavske podružnice c. k. kmetijske družbe kranjske ob 1/4. uri popoldne s sledečimi dobitkami: 1) prva amba: garnitura kletarskega orodja vrednosti 6 gold.; — 2) druga amba: garnitura vrtnarskega orodja vrednosti 6 gold.; — 3) terna: mlin za grozdje mastiti vrednosti 16 gold.; — 4) kvaterna: holandski filtrirni aparat za vino filtrirati (čistiti) vrednosti 24 gold.; — 5) činkvina: železni stroj za rezanico rezati vrednosti 40 gold.; — 6) tombola: mlad bik čistega muricodolskega plemena vrednosti 100 gld. Tombola bode pri vsakem vremenu; pri lepem na prostem, pri dežji pa pod streho. Vsaka kartelca (srečka) stane 20 krajc.

III. Slavnostna beseda vipavske čitalnice v dvorani na Tabru, zvečer ob 1/2. uri s slavnostnim govorom, dvema gledališkima igrama: „Ena se mora omožiti“ in „Krojač Fips“, s petjem Skedenjskega pevskega zbora in plesom.

Za odbor vipavske čitalnice:

dekan J. Grabrijan, predstojnik.

Za odbor vipavske kmetijske podružnice:

R. Dolenc, predstojnik.

Iz Paradišča pod Ljubljano 25. avg. J. (*Komu hočemo zaupati?*) Dve politični stranki ste pri nas na Kranjskem: slovenska namreč, to je, domača, in pa ptuja, to je, nemškutarska. Ti stranki stojite v opoziciji ena drugi nasproti, in bijete trd boj o narodni

ravnopravnosti in o drugih deželnih upravnih zadevah. Naša slovenska narodna stranka hoče in dela na to, da obveljá, kar vsacemu narodu po ustavi gré, — da se marsikaj predrugači v cesarskih uradih in šolah, — da se občinam dadó marsikatere pravice, ki jih dozda pogrešajo, tako na priliko, da se županstvom dá pravica, po svoji previdnosti odreči ženitev ali jo dovoliti, in tako družega več. — Druga, nemčurska stranka, pa dela temu ravno nasproti; ona hoče vse ponemčiti, ako bi jej bilo mogoče, da bi naš slovenski jezik v šoli in uradnih skoro da popolnem se zatrl. Ona kuje brezobzirno proti mišljenju narodnih poslancev nam protivne in škodljive postave; med drugimi moramo posebno grajati šolske, in kakor smo nedavno iz obravnave letošnjega deželnega zbora zvedeli, sklenila je tudi postaviti za odkup duhovske bire v pridelkih. Ta postava, če zadobi najvišje potrjenje, bila bi očitno škodljiva za duhovstvo in le novo breme davkov za kmečko ljudstvo. Mar ti gospodje res mislijo, da kmet denarje koplje v kakem rudniku? Mi kmetje bi pač radi videli, da bi tisti gospodje, ki nam tako čudne in škodljive postave kujejo, sami praktično poskusili kmetijstvo in kako se kruh prideluje pa davki plačujejo, potlej bi namesti „Wacht am Rhein“ drugo pesem — „Miserere“ peli! Pa kaj je za vse to nemčurjem mar? Mi kmetje dobro poznamo njihove nakane, mi dobro vemo, „kam pes tace molí“. Zato pa tudi smo prepričani, da vsak, kogar strast ni še popolno oslepila in ima še kaj iskric domoljubja v sebi, bode se možato vstopil na narodno stran, in kedar pride čas novih volitev za deželni zbor — ki menda ni daleč — se bode junaško boril pod banderom národne zastave za svetinje domače, da se rešimo tistih naših nasprotnikov, ki so si zdaj skovali ime „Deutsch-Krainerv“, to je, „nemških Kranjcev“!

Iz Ljubljane. — Nova nevarnost preti našim gospodarjem in to iz Hrvatskega. Po oklici c. kr. deželne vlade se je na pašniku Kokošici, tedaj prav blizu naše dežele prikazala ovčja kuga, ki je to, kar je goveja kuga in zato tudi goveda okuži. V vojaški granici pa razsaja goveja kuga v 3 okrajih. Zato je naša c. kr. deželna vlada z oklicom od 27. avgusta prepovedala, da se v §. 1. postave o goveji kugi od 29. svečana l. 1880. imenovana živina in druge stvari iz okužene županije Karlovške in iz vse vojaške granice na Kranjsko ne smejo ne vpeljati in tudi skozi Kranjsko ne prepeljavati, dokler niste kugi na Hrvatskem zatrti. Iz neokuženih krajev civilnega Hrvatskega je pa dopuščeno vpeljevati v §. 1. postave o goveji kugi imenovane živali in stvari samo po železnici čez Brežice pod pogoji postavljenimi od c. k. namestništva v Gradcu. Vsakoršno vpeljevanje in prepeljevanje takih živali in stvari po železnici čez Št. Peter je pa prepovedano do daljega. Tudi v vseh drugih krajih je še ostro prepovedano, gori imenovanih živali in stvari vpeljevati, ter se bodo kaznovali prestopki tega prepisa po §. 39. postave o goveji kugi od 29. februarja 1880. s tem, da celi prevoz zapade in po okoliščinah še na drug način.

— Po predlogu družbe kmetijske je deželni odbor naročil gosp. R. Dolencu, vodji deželne Slapenske sadje- in vinorejske šole, ki je uže leta 1874. v Klosterneuburgu videl phylloxero in po nji vinogradom prizadeto škodo, naj se še ta teden podá v Zagreb, da ondi pozvé, kako na dalje stoji z nesrečno phylloxero na Hrvatskem, in po teh pozvedbah obhodi okužene na štajarski meji ležeče hrvatske ngrade, potem pa čez Kapele na Štajarskem, kjer utegnejo phylloxere sumljivi ngradi biti, se na Dolenjsko podá in v Metliki, Črnomlji, Semiči, Št. Rupertu, Ra-

tečaj in če mogoče tudi v Krškem lani zaradi goveje kuge ustavljena vinorejska popotovanja nadaljuje, pa povsod tudi o phylloxeri vinorejce podučiti. — Naj tedaj naši vinorejci bodo pripravljeni na prihod gosp. Dolenca in se povsod v obilnem številu zberó za sprejem jim toliko koristnega in zaradi grozovite phylloxere toliko potrebnega nauka!

— Gosp. Kuralt se je v ponedeljek zopet podal v vinograde proti Klanjcu na meji štajarski, da dalje preiskuje, kako daleč da je razširjena phylloxera. — Iz Brežic na Štajarskem pa se danes poroča „Slov. Narodu“, da je z Dunaja poslani izvedenec dr. Resler žalibog našel phylloxero uže v nogradu pri Kapelah na Štajarskem.

— (Iz odborove seje družbe kmetijske 22. avgusta) imamo poročati na dalje sledeče: Na vabilo vrtnarskega društva v Gradci se bode, ker je letina o sadji letos na Kranjskem malo prida, družba kmetijska štajarske deželne razstave udeležila le z razstavo 9 sort dobrega krompirja, ker na razstavi različnega žlahnega krompirja je družbi vrtnarski posebno veliko ležeče. Ker bode 25. septembra v Gradci tudi zbor za ustanovitev avstrijskega sadjerejskega društva, je odbor gosp. viteza Gutmansthal prosil, naj bi on družbo kmetijsko kranjsko zastopal pri tej skupščini. (Gospod vitez Gutmansthal je odboru uže odpisal, da rad prevzame to zastopstvo in tudi zastop pri popotnem zborovanji avstrijskih kmetovalcev in gozdarjev.) — Odbornik g. Robič je poročal na vprašanje c. k. deželne vlade o zadevah davka za vino, ki ga pridelajo vinorejci in ga sami točijo; odbor je odobril njegovo poročilo. — Na vprašanje Vode-ta, oskrbnika družbinega vrta: po čim naj prodaja na vrtu pridelano posebno lepo pšenico, svetlo pšenico in pedigre-pšenico in pa sibirsko rž, je odbor sklenil, naj pšenico prodaja liter po 20 krajc., rž pa po 10 kr. Ker pridelka, za katerega je bil letos le majhen prostor za poskušnjo odločen, ni veliko, družba ni v stanu, niti svoje posebno lepe pšenice niti rži prodajati na veliko mero. — Ker v deželni razstavi štajarski bode od 17. do 19. septembra tudi razstava goveje živine, naj bi naši gospodarji šli gotovo lepo blagó ogledat v Gradec.

— Začetek novega šolskega leta je uže prav blizo, a še ni duha ne sluh, kaj je z resolucijami, ki zadevajo narodno ravnopravnost in so bile sprejete v državnem zboru. „Ali nam bode še dolgo treba čakati?“ — vprašajo česki „Narodni Listy“, da se izvrši, kar velewa sklep državnega zastopa. In to vprašanje stavimo tudi mi Slovenci, zanašaje se na sprevidnost sl. ministerstva, da je uže celo leto ravnopravnostne vlade prešlo, a za naše šole ni se še nič storilo.

— Gospoda Pirker in Sima sta ljudsko šolo v Kamniku, v kateri od nekaj z dobrim vspehom učijo očetje frančiškani, obsodila, da je zdaj — za nič! in da se zato morejo nadomestiti drugi učitelji izprašani po novi sistemi. Ta predlog je odobrila večina sedanjega deželnega šolskega sveta, ki je sin nemčurske sedanje večine deželnega zbora. Mestni zastop kamniški je o tej zadevi položil prošnjo Nj. veličanstvu cesarju. Mi pa govorimo gotovo v smislu naroda našega, z davki uže zdaj preobloženega, ako javno povzdignemo protest zoper gori navedeni sklep šolskega svetovalstva, po katerem bi dežela naša imela dobiti spet **ново davkovsko breme kakih 2000 goldinarjev!**

— (O veselici v Kranji), ki so jo v nedeljo zvečer v spomin tisočletnice slovanske liturgije napravili dijaki, rodóm iz Kranja, podpirani od družih svojih sodijakov, se nam poroča, da se je skozi in skozi interesantni program izvršil jako precizno in na glasno pohvalo obilo

zbranega občinstva. Čisti donesek, namenjen po vremenskih uimah poškodovanim Dolenjcem, je, kakor se sliši, jim donesel precejšnjo podporo. Kratkočasila je občinstvo tudi gledališka igra „Zorko“, ki je bila izvrstno predstavljana, le malo predolga z ozirom na pozni začetek besede in obširni program. Po „besedi“ bil je pri enacih veselicah obligatni ples, katerega se je obilo udeležil cvet kranjskega mesta. — V ponedeljek dopoldne bil je skupni obed dijakov v gostilni „pri levu“, po domače „v puščavi“. Ob 5. uri popoldne so dijaki obiskali grob Prešernov in Jenkov, kjer so dijaki peli nadgrobnice. — V sredo nameravani izlet v Bled zabranil je „Jupiter Pluvius“. Mladim gospodom po vse tedaj častin hvala iz dvojnega ozira: enkrat zato, da so s tem dejanjem pokazali navdušenost za slovensko besedo in pesem, — od druge strani pa milo srce do nesrečnih svojih rojakov.

— „Matica slovenska“ pošlje k zlati maši 5. dne t. m. čestitko gosp. dr. Muršecu, ki je v prvi vrsti njenih ustanovnikov in v vrsti onih zaslužnih rodoljubov stal, ki so ledino orali na polji slovenskem. Tudi svečanosti slavnega Stanko Vraza ne bode prezrla. — Prihodnje „Novice“ prinesó nekoliko zanimivih črtic iz životopisa gosp. dr. Muršeca, ki nam jih je izročil gosp. Davorin Trstenjak.

— Gosp. prof. Marušič iz Gorice, velečenjeni naš sodelovalec, biva po povratku z Bleda nekaj dni v Ljubljani, kjer ima mnogo prijateljev. — Gosp. prof. Povše pa, ki je tudi nekoliko časa tu bival, se je podal danes zopet v Gorico nazaj.

— Naklo, prijazna vas nad Kranjem, je obhajala preteklo nedeljo veliko cerkveno svečanost trojne zlate maše. Obširnejše poročilo redke te slovesnosti prinese prihodnji naš list.

— (Pravda „Novic“.) Zavoljo našega poročila o „liedertaflerjih“ na Šmarni gori in v Medvodah je poslal finančni uradnik gosp. E. Wawreczka, kakor „Nar.“ in „Slov.“ tudi „Novicam“ nekaj „popravek“, katerega so pa „Novice“ odbile, kakor ona dva lista, ker se jim je neresničen zdel. Zato je šel Wawreczka k okrajni sodnji tožit vse tri liste. „Narod“ se je nekako pogodil z njim, „Slovenec“ pa ni hotel spustiti se v nobeno pogodbo in c. k. okrajna sodnija je res razsodila, da mu ni treba sprejeti Wawreczkega „popravka“ o obnašanji „liedertaflerjev“ pri onem famoznem izletu, pač pa mora tožnik Wawreczka poplačati stroške obravnave. To mu pa ni še bilo dosti, šel je in tožil pri okrajni sodnji ljubljanski tudi „Novice“, ki njegovega „popravka“ niso hotele sprejeti, rekši, da vsa ta reč še ni jasna. O tem je bila prva obravnava 19. dne t. m., odgovorni vrednik gosp. Majer pa tudi ni hotel nič vedeti o popravku Wawreczkinem, marveč je ponudil dokaz resnice glavnih reči, nad katerimi se je Wawreczka spodtikal, po pričah. Zato je bila obravnava preložena na petek 27. t. m.

K drugi obravnavi sta oba, toženec in tožnik, pripeljala priče, iz katerih odgovorov posnamemo sledeče: Priča gosp. Kadilnik je bil prišel drugo nedeljo na Šmarno goro in tam slišal, da so „liedertaflerji“ med mašo plegli se po grmovji, slekli srajce in jih razobesili po grmovji, med tem pa s suknjami ogrnjenimi hodili krog cerkve, da so se ženske sramovale, drugi ljudje pa se hudo jezili; sploh pa so ljudje rekli, da ljudi, ki bi se bili tako grdo vedli, na Šmarni gori še niso videli. Tudi je zvedel, da so v cerkev prišli s tlečimi smodkami, pa še le po maši, ker med mašo so v grmovji golaš kuhali.

Priča Šušteršič, kmetiški fant, ki je „liedertaflerjem“ mehove gonil, pripoveduje, da je nek gospod prišel na kor s tlečo smodko, katero je na okno položil, potem

pa, ko jo je on, priča, predjal na ograjo, jo je celó v usta vzel in krepko potegnil. Ravno tako je videl „liedertaflerje“ brez srajc, dva celó z zgornjim životom čisto naga za cerkvijo, kjer se ljudje sprehajajo. Na vprašanje gospoda sodnika potrdi tudi on, da so na orglah igrali take, po katerih „se dá že plesati“.

Šmarnogorski mežnar potrjuje, da so „gospodje“ hodili brez srajc okoli cerkve in da jim nazadnje nobena ženska ni hotela več streči. On pravi, da je med njimi bilo videti tudi ženske Ljubljancanke.

Najodličneje govori gosp. Škrbinec, čevljar z Ljubljane. On je bil tisto nedeljo na gori s svojo rodovino, med katerimi ste bili dve hčeri po 16 in 14 let. Ko so stopili v gostilnico, je sedel za mizo „liedertafler“ brez srajce, da je spod suknje kazal nagoto. Na to so se vsi nevoljni obrnili v stran. Ravno take „zulukafre“ je bilo videti okoli cerkve, srajce pa so se po grmovji sušile. Zato se je on zopet s svojo rodovino obrnil in šel v gostilnico nazaj, ko je bila prazna teh divjakov. On sklene, da tako nespodobno obnašajočih se omikanih ljudi še nikdar videl ni. (Zanimivo je o tej priči to, da jo je Wawreczka poklical za se, pa se je tako opekel ž njo.)

Priče tožnika Wawreczke ne vedó nič povedati, še tega ne morejo vtajiti, da bi „liedertaflerji“ v Medvodah ne bili krog kozolcev, polnih žita, kadili.

Razsodba o tej zadevi je bila v soboto popoldne. Po tej je bil toženi odgovorni vrednik „Novic“ gosp. A. Majer spoznan nekrivega prestopka §. 21. (da Wawreczkinega popravka ni sprejel), a tožnik E. Wawreczka je bil obsojen, poplačati stroške vse obravnave, ker, čeravno ni dokazalo se po priseženih pričah vse, kar so „Novice“ pisale o „liedertaflerjih“, so vendar dokazane glavne točke, in to, da so se nespodobno obnašali na Šmarni gori v cerkvi in okoli nje, pa tudi še v Medvodah tako, da se je moglo res dražiti ljudstvo in vznemirjati.

Po razsodbi, katero je gospod sodnik naznanil v slovenskem jeziku, je Wawreczka rekel nemški: „Jaz pač nisem vsega razumil, pa se vendar pritožim“. Slobodno mu, a „liedertaflerji“ mu menda ne bodo hvaležni za to, da je njihove umazane srajce zdaj tako pred svetom razobesil. Je neka reč, ki tem huje smrdi, čem bolj jo mešaš. Menda bo zdaj Wawreczka vsaj enkrat dosti imel.

— Iz Kranja nam je došlo sledeče vprašanje:

„Drage nam „Novice“, ki ste se zmerom zanimali za naše šolstvo, vprašajte vendar sl. vodstvo naše na novo oživljene gimnazije, zakaj do zdaj še ni oficijelno oklicalo, da se letos zopet odpre 1. razred naše gimnazije? Začetek šole je uže prav blizo, in starišem našega gorenjskega kraja, za katere še posebno so presvitli cesar dovolili nam gimnazijo, je vendar treba to zvedeti ob pravem času, kam bodo dali svoje sinove, ki želijo naprej študirati? Nam se to odlašanje javnega oklica nekako čudno zdi in marsikaj se ugibuje, kar ne spričuje ravno, da bi sl. vodstvo imelo posebno srce za to, da so milostljivi cesar Gorenjcem zopet dali gimnazijo.“

Več mestjanov.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V prihodnje volitve državnih poslancev na Českem, v Bukovini, v Mariboru in Gorici se bojda vlada noče nič mešati. Mi ta sklep vlade obžalujemo, ker bodo zdaj uradniki prosto voljo imeli, agitirati zoper vlado, katera jim preseda, kakor kamen v želodcu.

— Potovanje cesarjevo je povsod slovesno. V nedeljo se je pripeljal cesar v Olomuc na Moravsko. Ulice in hiše so bile krasno olepšane, navdušenega ljudstva vse polno. Predstavile so se mu vse oblastnije, predstojniku olomuške založnice je odgovoril česki. Prostevojski okrajni glavar ga je pozdravil česki, na kar je cesar odgovoril, da ga jako veseli slišati, da zna okrajni glavar tako dobro česki. Vsa slovesnost je imela bolj česko-naroden značaj.

— 25. avgusta je kranjski pešpolk baron Kuhnov, št. 17, ki je zdaj tukaj, ter še en drug polk in en batalijon lovcev izmarširal tako rekoč za preskušnjo pred Nj. veličanstvom cesarjem. Cesar je bil s kranjskim polkom jako zadovoljen ter ga je javno pohvalil z besedami: „Podrobno izurjenje tega polka je vrlo dobro, disciplina je izvrstna posebno v streljanji. Vojaki so jako pazljivi, urni ter gibčni v izvrševanji ukazov ter je predstraža polkova izvrstno pričela boj.“

Nj. veličanstvu cesarju so dopadle, kakor je rekel sam, tudi krepke postave teh naših slovenskih vojakov, ter njih inteligentni obrazi. Zadovoljno se je cesar izrazil, kako so kranjski fantje močni ter marljivi. Pri enem oddelku je dejal cesar: „Zdaj so pa ljudje uže dosti pokazali, kaj zamorejo, zdaj naj se le odpočijejo.“

— Slavnoznani državni poslanec naše stranke in c. kr. nadsodnije svetnik Lienbacher je imenovan dvorni svetnik pri c. kr. najvišji sodnji dunajski. To je hud udarec centralistični koteriji gornjeavstrijski in salcburški, ki so obiraje poštenega možaka na vse kriplje zoper njega agitovali, da ni postal predsednik niti gornjeavstrijske niti salcburške sodnije. Sedanja ministar pravosodja je tedaj popravil, kar sta Glaser in Streemayr grešila.

Turčija. — O Albancih se poroča, da se Turčiji nočejo udati. Turški odposlanec Riza paša je dne 24. t. m. zbral vse vodje albanske lige okolo sebe, ter jim je baje prigovarjal, da se udade volji porte, ki hoče (?), da se odstopi Črnogorcem Osinj. Ker se niso ti vodje hoteli udati, je ukazal zvezati jih, a ljudstvo jih je osvobodilo, ter protilo Rizi paši s smrtjo. Riza paša je poklical svoje vojake okolo sebe, da ga varujejo.

— Turčija še zdaj ne verjame, da je evropske vlade volja resno postopati ž njo, žuganje z vojnim brodom se zdi sultanu prazno. Zdaj so se po davkih državne kase zopet nekoliko napolnile in uporniki proti Grški in Črnigori se pridno podpirajo. Zadnji čas je toraj, da se Turku res zobje pokažejo.

Doneski za spominek v Naklem po pokojnem škofu Legatu.

Poleg uže priobčenih 19 gold. 50 kr. so donesli: g. Karol Tedeschi, župnik v Gorjah 5 gold., g. Janez Urbanček, župnik v Krašnji 2 gold., g. Jan. N. Legat, gimn. profesor v Trstu 20 gold., g. Janez Keršič, župnik na Jesenicah 1 gold., mil. gosp. dr. Jan. Nep. Glavina, škof poreški in puljski 100 gold., gospica Helena Legat, sestra pokojnega škofa 100 gold., g. Franjo Orlič, župnik v Žminju (v Istri) 2 gold., g. P. Herman Venedig, kapit. bened. reda zopet 2 gold., g. P. Herman Venedig, c. k. profesor v Paznu (v Istri) 2 gold., N. Venedig, posestnica v Kajri v Egiptu 1 gld., skupaj 254 gold. 50 kr.